

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“ОСНОВИ ПСИХОАНАЛІЗУ”
(для бакалаврів)

МАУП

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2009

Підготовлено кандидатом медичних наук *С. І. Євчуком*
та *Т. О. Рокетою*

Затверджено на засіданні кафедри медичної психології
та психокорекції (протокол № 2 від 04.04.02)

Перезатверджено на засіданні кафедри медичної психології
та психокорекції (протокол № 3 від 14.03.04)

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління
персоналом*

Євчук С. І., Рокета Т. О. Навчальна програма дисципліни “Осно-
ви психоаналізу” (для бакалаврів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал»,
2009. — 14 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний
план, зміст дисципліни “Основи психоаналізу”, теми контрольних
робіт, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2009
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна дисципліна “Основи психоаналізу” є складовою програми професійної підготовки спеціалістів, які навчаються в МАУП.

Мета вивчення дисципліни — засвоїти специфіку психоаналізу як науки, розкрити його сутність, відмінності від інших психіатричних, психологічних і психотерапевтичних наук, дослідити виникнення та еволюцію психоаналітичного знання, особливостей його розвитку, основних теорій та відгалужень; ознайомитися з принципами аналітичного мислення та методами роботи з матеріалом підсвідомого людини.

Засвоєння основних принципів і методів психоаналізу дасть можливість краще зрозуміти неусвідомлювану сутність людини, поєднання інтелектуального та ірраціонального, розуму та емоцій, сформулювати цілісний образ її соціального та внутрішнього життя; допоможе науково осмислити складність та невіддільність позасвідомих процесів у структурі життєдіяльності особистості в суспільстві.

Знання, здобуті в результаті вивчення початкового курсу “Основи психоаналізу”, є основою для подальшого глибшого вивчення спеціальних та галузевих психоаналітичних дисциплін.

Для успішного засвоєння навчального курсу слід дотримуватись вимог і рекомендацій, викладених в організаційно-методичних матеріалах МАУП.

За результатами вивчення матеріалу цього курсу студенти складають залік/іспит.

Основними навчально-методичними посібниками з курсу “Основи психоаналізу” є видання, наведені у списку рекомендованої літератури.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“ОСНОВИ ПСИХОАНАЛІЗУ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	Змістовий модуль I. Загальні характеристики психоаналізу, як лікувального методу Поняття психоаналізу (метод лікування, метод пізнання людини, прикладний аналіз)
2	Робота психоаналітика
3	Змістовий модуль II. Основні теорії психоаналізу Теорія Фрейда (триб-теорія)
4	Его-психологія. Поняття про психічні захисти
5	Селф-психологія, теорія нарцисизму (Г. Когут, С. Менцос)
6	Теорія об’єктних стосунків
7	Змістовий модуль III. Зміст психоаналітичної процедури Психоаналітична процедура: психоаналітична ситуація, терапевтичний альянс, опір, перенесення, контрперенесення
8	Психоаналітична діагностика особистості. Рівні та типи організації особистості
Разом годин: 54	

ЗМІСТ
дисципліни
“ОСНОВИ ПСИХОАНАЛІЗУ”

**Змістовий модуль I. Загальні характеристики
психоаналізу, як лікувального методу**

***Тема 1. Поняття психоаналізу (метод лікування,
метод пізнання людини, прикладний аналіз)***

Мета і завдання психоаналізу. Об'єкт і предмет психоаналізу. Дискусії навколо цієї науки та предмета її вивчення. Місце психоаналізу в системі психологічних, психіатричних і психотерапевтичних наук, самостійне місце прикладного аналізу в системі суспільних наук. Зв'язок психоаналізу з іншими медичними та суспільними науками. Основні функції психоаналізу, його роль у розвитку людини та суспільства. Психоаналіз як герменевтичний метод пізнання. Психоаналіз як система теоретичних та емпіричних знань. Рівень психоаналітичної теорії. Лікувальний психоаналіз, його мета і завдання. Вивчення суспільних процесів та рушійних сил соціуму за допомогою прикладного психоаналізу. Психоаналітичне мислення як інструмент пізнання соціальної та особистісної внутрішньої реальності.

Література [1; 5; 8; 20–24; 26; 28; 30]

Тема 2. Робота психоаналітика

Виявлення інстинктивної динамічної природи позасвідомих процесів. Алогічність і сила впливу несвідомого на життя людей. Розпізнавання недоступного за допомогою можливостей людської свідомості. Визначення реальності через її вплив на нас. Відчуження людини від нестерпної реальності через систему захистів і симптомів. Комунікативні процеси соціального життя. Вторинна вигода від наявності симптомів. І. Біон: концепція контейнера та змісту. Мета психоаналітичної роботи допомагати переводити негативний досвід, що був витіснений у підсвідоме, у прийнятну дійсність. Значення проєкції в розпізнаванні невідомого. Роль особистості аналітика в його роботі. Створення аналітичної ситуації. Типи інтерпретацій.

Література [4; 5; 7–9; 12; 14; 17; 18; 20; 23; 24; 27]

Змістовий модуль II. Основні теорії психоаналізу

Тема 3. Теорія Фрейда (триб-теорія)

Підкреслення первинності інстинктивних процесів у розвитку людини. Фази розвитку дитини: оральна, анальна, фалічна, геніальна. Особливості оральної фази, принцип задоволення — фрустрації, поняття грандіозного “Я”, принцип реальності, фіксаційні проблеми оральної фази. Основні проблеми анальної фази, поняття obsесивної компульсивності та істерії, вікові межі тривалості фази. Скерованість зацікавлень і розвиток дитини під час фалічної фази. Комплекс Едіпа та комплекс Електри. Типи характерів за фіксаційними ознаками певних фаз розвитку. Теорія Фрейда як базова теорія етапів становлення людини. Доповнення її пізнішими теоретичними розробками (Е. Еріксон, В. Райк, К. Абрахам). Міжособистісні та внутріпсихічні завдання кожного періоду розвитку. Поняття “базова довіра” та “автономність”, “ініціатива та вина”, “ідентифікація з об’єктом”. Доповнююча теорія Г. Саллівана, М. Малер. Теорія трибів — фундамент для розуміння рівнів функціонування людини.

Література [1; 4; 6; 8; 12; 14; 15; 19; 20; 21–28]

Тема 4. Его-психологія. Поняття про психічні захисти

Поняття первинного процесу мислення, “Суперего”, “Его” та “Ід”. Функціонування “Его” відповідно до принципу реальності. Вторинний процес мислення. Співвідношення між “Ід”, “Его” та “Суперего”. Захисні процеси — витіснення, заміщення, проєкція, проєктивна ідентифікація, раціоналізація, інтелектуалізація, моралізаторство, сублимація, креативність, гумор. Класифікація особистостей за характерними для них способами опанування тривоги. Поділ захистів на примітивні та зрілі. Здатність до самовдосконалення — наявність “спостерегаючого Я”. Поняття “Его-синтонність” і “Его-дистонність”, “сила Его”. Ригідність особистості та емоційна гнучкість.

Література [2; 3; 5; 9; 11; 15; 18–20; 29; 31]

Тема 5. Селф-психологія, теорія нарцисизму (Г. Когут, С. Менцос)

Зміна парадигми на межі 60–70-х років. Не відображена в попередніх моделях проблематика пацієнтів — відсутність змісту і радості життя. Патологія самооцінки, нестійкість самоповаги, душевна пустота — основні ознаки нарцисизму. Г. Когут: теорія розгляду пацієнтів у термінах селф-структур. Позитивне і негативне сприйняття власного “Я”, залежність самоповаги від зовнішніх оцінок, вразливе почуття самоповаги. Відсутність інтерналізованих об’єктів. Основні почуття — всемогутність, влада, стид, маловартість. Значення теорії Когута для диференційної діагностики. С. Менцос: нарцисизм — патологічний спосіб сепарації від об’єкта, основна ознака — відчуття сорому при прийнятті сторонньої допомоги поряд з неймовірною потребою в цьому. Основні психічні захисти: ідеалізація — знецінення.

Література [1; 3; 5; 7; 10; 13; 16; 19; 20; 29]

Тема 6. Теорія об’єктних стосунків

М. Кляйн, Л. Ференці, М. Л. Балінт — основоположники теорії про вплив на формування особистості досвіду стосунків з найближчими людьми. Можливість інтеграції власного “Я”, сепарації та індивідуації на основі досвіду любові, самотності, творчості, відторгнення, байдужості, зумовленості тощо. Поняття симбіозу, когнітивного розвитку, залежності, інтерналізованих образів, патернів поведінки. Основа акцентів на невербальній комунікації, поняття “подвійне послання”. Погляд на людину з позиції ролей — дитини, батьківської постаті, дорослої особистості. Поняття комплементарного та конкордатного контрперенесення в психоаналітичному процесі (перетворення перешкоди на перевагу).

Література [3; 5; 6; 7; 11; 12; 15; 18; 19; 29]

Змістовий модуль III. Зміст психоаналітичної процедури

Тема 7. Психоаналітична процедура: психоаналітична ситуація, терапевтичний альянс, опір, перенесення, контрперенесення

Поняття психоаналітичної процедури. Мета психоаналізу. Небезпека отримання пацієнтом психотравми у разі надмірно швидкого розкриття проблематики. Поняття інсайту. Використання опору пацієнта в терапевтичній процедурі. Обов'язкові складові терапевтичної процедури: рамкові умови — стабільність місця, часу, тривалості процедури, позитивна абстинентна нейтральність терапевта, перевага різного положення пацієнта відносно терапевта при різних патологіях. Фундаментальні правила: абсолютна чесність перед собою, спонтанність думок і висловлювань, поняття методу вільних асоціацій та “вільно плаваючої” уваги. Поняття емпатії та помірної фрустрації. Основні інструменти психоаналізу — терапевтичний альянс, опір, перенесення, контрперенесення, інтерпретація. Показання та протипоказання для психоаналітичного лікування, динаміка психоаналітичних результатів. Різні техніки психоаналітичної процедури: інтенсивний аналіз, психоаналітична психотерапія, короткотривала, розкриваюча, експресивна терапія.

Література [1; 4; 5; 7; 8; 14; 17–20; 25; 26]

Тема 8. Психоаналітична діагностика особистості

Рівні та типи організації особистості.

Переваги психоаналітичної діагностики: планування лікувальної тактики, інформація щодо прогнозу, захист інтересів пацієнта, налагодження емпатичних стосунків з клієнтом, перешкода для страху утримуватись від лікування. Недоліки встановлення діагнозу при первинному інтерв'ю: можливість помилки, страх перед клієнтом у разі тяжкості діагнозу, бажання ухилитись від лікування складного невдячного пацієнта, динамічність стану клієнта в психоаналітичному процесі. Рівні функціонування особистості: психотичний, субпсихотичний, пограничний (межовий), нарцисичний, невротичний (едіпальний). Типи організації особистості: антисоціальний,

нарцисичний, шизоїдний, параноїдний, депресивний і маніакальний, мазохістичний, obsесивний та компульсивний, істеричний та дисоціативний. Взаємодія зрілсних і типологічних вимірів особистості.

Література [2; 9; 10; 14–16; 19; 20; 29; 32]

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБИТ

1. Лікувальний психоаналіз, його мета і завдання.
2. Система захистів і симптомів. Вторинна вигода від наявності симптомів.
3. І. Біон: концепція контейнера та змісту.
4. Фройд: триб-теорія як базова теорія етапів становлення людини.
5. Фази розвитку дитини (за теорією трибів).
6. Поняття “базова довіра” та “автономність”, “ініціатива та вина”, “ідентифікація з об’єктом”.
7. Поняття первинного процесу мислення, “Суперего”, “Его” та “Ід”.
8. Вторинний процес мислення. Співвідношення між “Ід”, “Его” та “Суперего”.
9. Основні психічні захисти. Поділ захистів на примітивні та зрілі.
10. Поняття “Его-синтонність” і “Его-дистонність”, “сила Его”, “Спостерігаюче Я”.
11. Основні ознаки нарцисизму, основні психічні захисти та почуття.
12. Г. Когут: теорія розгляду пацієнтів у термінах селф-структур.
13. С. Мендос: нарцисизм — патологічний спосіб сепарації від об’єкта.
14. Теорія об’єктних стосунків.
15. Поняття симбіозу, когнітивного розвитку, залежності, інтерналізованих образів, патернів поведінки.
16. Поняття комплементарного та конкордатного контрперенесення в психоаналітичному процесі.
17. Психоаналітична процедура, інсайт, терапевтичний альянс, опір, перенесення, контрперенесення, інтерпретація.

18. Рамкові умови, поняття вільних асоціацій та “вільно плаваючої” уваги, емпатії та помірної фрустрації.
19. Техніки психоаналітичної процедури.
20. Психоаналітична діагностика (переваги і недоліки).
21. Рівні функціонування особистості.
22. Типи організації особистості: антисоціальний, нарцисичний, істеричний та дисоціативний.
23. Типи організації особистості: мазохістичні, обсесивні та компульсивні.
24. Типи організації особистості: шизоїдний, параноїдний, депресивний і маніакальний.
25. Взаємодія зрілих і типологічних вимірів особистості.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Мета і завдання психоаналізу.
2. Об'єкт і предмет психоаналізу.
3. Місце психоаналізу в системі психологічних, психіатричних і психотерапевтичних наук.
4. Зв'язок психоаналізу з іншими медичними та суспільними науками.
5. Основні функції психоаналізу. Психоаналіз як герменевтичний метод пізнання.
6. Лікувальний психоаналіз, його мета і завдання.
7. Психоаналітичне мислення як інструмент пізнання соціальної та особистісної внутрішньої реальності.
8. Інстинктивна динамічна природа позасвідомих процесів.
9. Вплив позасвідомого на життя людей.
10. Тестування реальності через усвідомлювання глибинних процесів психіки.
11. Система захистів і симптомів.
12. Вторинна вигода від наявності симптомів.
13. Концепція контейнера та змісту (за І. Біоном).
14. Мета психоаналітичної роботи.
15. Значення проєкції в розпізнаванні невідомого.
16. Роль особистості аналітика в його роботі.
17. Типи інтерпретацій.
18. Основна суть триб-теорії.

19. Фази розвитку дитини: оральна, анальна, фалічна, геніальна.
20. Особливості оральної фази.
21. Основні проблеми анальної фази.
22. Особливості фалічної фази.
23. Типи характерів за фіксаційними ознаками певних фаз розвитку.
24. Поняття “базова довіра”.
25. Поняття “автономність”.
26. Поняття ініціативи та вини.
27. Поняття “ідентифікація з об’єктом”.
28. Его-психологія. Поняття про психічні захисти.
29. Поняття первинного процесу мислення, “Суперего”, “Его” та “Ід”.
30. Функціонування “Его” відповідно до принципу реальності.
31. Вторинний процес мислення. Співвідношення між “Ід”, “Его” та “Суперего”.
32. Захисні процеси — витіснення, заміщення.
33. Проекція, проєктивна ідентифікація.
34. Раціоналізація, інтелектуалізація, моралізаторство.
35. Сублимація, креативність, гумор.
36. Класифікація особистостей за характерними для них способами опановування тривоги.
37. Поділ захистів на примітивні та зрілі.
38. Здатність до самовдосконалення — наявність “Спостерігаючого Я”.
39. Поняття “Его-синтонність” та “Его-дистонність”, “сила Его”.
40. Селф-психологія.
41. Теорія нарцисизму (Г. Когут, С. Менцос).
42. Основні ознаки нарцисизму.
43. Позитивне і негативне сприйняття власного “Я”.
44. Залежність самоповаги від зовнішніх оцінок.
45. Відсутність інтерналізованих об’єктів.
46. Основні почуття нарцисичної особистості.
47. С. Менцос: нарцисизм — патологічний спосіб сепарації від об’єкта.
48. Основні психічні захисти: ідеалізація — знецінення.
49. Теорія об’єктних стосунків.

50. Вплив на формування особистості досвіду стосунків з найближчими людьми.
51. Необхідні психологічні умови інтеграції власного “Я”, сепарації та індивідуалізації.
52. Поняття симбіозу, когнітивного розвитку, залежності.
53. Поняття “інтерналізовані образи”, “патерни поведінки”.
54. Поняття “подвійне послання”.
55. Поняття комплементарного та конкордатного контрперенесення в психоаналітичному процесі.
56. Поняття психоаналітичної ситуації.
57. Поняття терапевтичного альянсу.
58. Поняття опору.
59. Поняття перенесення.
60. Поняття контрперенесення.
61. Поняття психоаналітичної процедури.
62. Поняття інсайту.
63. Використання опору пацієнта в терапевтичній процедурі.
64. Рамкові умови.
65. Поняття вільних асоціацій.
66. Поняття “вільно плаваючої” уваги.
67. Поняття емпатії.
68. Поняття фрустрації.
69. Показання та протипоказання для психоаналітичного лікування.
70. Техніки психоаналітичної процедури.
71. Психоаналітична діагностика особистості.
72. Переваги психоаналітичної діагностики.
73. Недоліки встановлення діагнозу при первинному інтерв'ю.
74. Рівні та типи організації особистості.
75. Рівні функціонування особистості.
76. Особливості психотичного рівня організації.
77. Особливості субпсихотичного рівня організації.
78. Особливості пограничного рівня організації.
79. Особливості нарцисичного рівня організації.
80. Невротичний (едіпальний) рівень функціонування.
81. Антисоціальні особистості.
82. Нарцисичні особистості.
83. Шизоїдні особистості.
84. Параноїдні особистості.
85. Депресивні та маніакальні особистості.

86. Мазохістичні особистості.
87. Обсесивні та компульсивні особистості.
88. Істеричні та дисоціативні особистості.
89. Взаємодія зрілих і типологічних вимірів особистості.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Антология современного психоанализа.* — М.: Ин-т психол. РАН, 2000.
2. *Бланк М., Бланк О. Эго-психология: теория и практика.* — М.: MGM-Interna, 1998.
3. *Блюм Геральд. Психоаналитические теории личности.* — М.: КСП, 1996.
4. *Браун Дэннис, Педдер Джонатан. Введение в психотерапию. Принципы и практика психодинамики.* — М.: Класс, 1998.
5. *Бреннер Э. Элементарный учебник психоанализа.* — СПб.: Наука, 1999.
6. *Винникотт Дональд Вудс. Маленькие дети и их матери.* — М.: Класс, 1998.
7. *Гринсон Ч. Техника и практика психоанализа.* — М.: Класс, 1998.
8. *Каплан Г. И., Сэдок Б. Дж. Клиническая психиатрия.* — М.: Медицина, 1994.
9. *Кейсмент П. Обучаясь у пациента.* — Воронеж: НПО “МОДЭК”, 1995.
10. *Кернберг О. Ф. Тяжелые личностные расстройства: Стратегии психотерапии.* — М.: Класс, 2000.
11. *Кернберг О. Ф. Тяжелые расстройства личности.* — М.: Класс, 1999.
12. *Кляйн Мелани. Зависть и благодарность.* — М.: Ренессанс, 1999.
13. *Кохут Х. Анализ собственного “Я”.* — М.: Наука, 2000.
14. *Куттер П. Современный психоанализ.* — СПб.: БСК, 1997.
15. *Мак-Вильямс Н. Психоаналитическая диагностика.* — М.: Класс, 1998.

16. Менцос С. Психодинамические модели в психиатрии. — М.: АЛЕТЕЙА, 2000.
17. Салливан Г. О. Психиатрическое интервью. — М.: Просвещение, 1994.
18. Столорю Роберт, Брандшафт Бернад, Атвуд Джордж. Клинический психоанализ. Интерсубъективный подход. — М.: Когито-Центр, 1999.
19. Тайсон Филлис, Тайсон Роберт. Психоаналитические теории развития. — Екатеринбург: Деловая книга, 1998.
20. Томэ Г., Кехеле Х. Современный психоанализ. — М.: Класс, 1999.
21. Фрейд З. По ту сторону принципа удовольствия // З. Фрейд. Психология бессознательного: Сб. произведений / Сост., науч. ред., авт. вступ. ст. М. Г. Ярошевский. — М.: Просвещение, 1990. — С. 882–424.
22. Фрейд З. Будущее одной иллюзии. — М.: Класс, 1996.
23. Фрейд З. Введение в психоанализ: Лекции. — М.: Наука, 1990.
24. Фрейд З. Недовольство культурой. — СПб.: БСК, 1998.
25. Фрейд З. О клиническом психоанализе: Избр. соч. — М.: Медицина, 1991.
26. Фрейд З. Психоанализ, религия, культура. — М.: Ренессанс, 1992.
27. Фрейд З. Психология бессознательного: Сб. произведений / Сост., науч. ред., авт. вступ. ст. М. Г. Ярошевский. — М.: Просвещение, 1990.
28. Фрейд З. Толкование сновидений: Пер. с нем. — К.: Здоровья, 1991.
29. Шапиро Дэвид. Невротические стили. — М.: Ин-т общ. гум. исслед., 1998.
30. Человек и его символы / К. Юнг и др. — СПб.: Гравис, 1996.
31. Шарп Дарэл. Психологические типы. Юнговская типологическая модель. — СПб.: БСК, 1996.
32. Энциклопедия глубинной психологии. — М.: MGM-Interna, 1998. — Т. 1.
33. Ялом Ирвин Д. Экзистенциальная психотерапия. — М.: Класс, 1999.

ЗМІСТ

Тематичний план дисципліни “Основи психоаналізу”	4
Зміст дисципліни “Основи психоаналізу”	5
Теми контрольних робіт	9
Питання для самоконтролю	10
Список літератури	13

Відповідальний за випуск *Н. В. Медведєва*
Редактор *Л. С. Тоболіч*
Комп’ютерна верстка *А. М. Голянда*

Зам. № ВКЦ-4629

Формат 60Ч84/₁₆ . Папір офсетний.

Друк ротаційний трафаретний. Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»
03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. ХХ

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб’єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*